

Kierkegaard, P. E. Lind og »Johan Gordon«

af HENNING FENGER

Kierkegaardforskningen har hidtil kun i ringe grad beskæftiget sig med spørgsmålet om, hvornår Søren Kierkegaard kom på æstetiske stadier og hvordan. Problemet er interessant og kompliceret – som alt, hvad der har med Kierkegaard at gøre.

Intet i Kierkegaards hjem, skolegang eller første omgangskreds pegede mod æstetikken. Der er en forbløffende overensstemmelse i de mange udsagn, som Barfod i 1869 samlede fra Kierkegaards skolekammerater på dette punkt: ingen nævner interesser for poesi og digtekunst, ja Welding fortæller, at Kierkegaard end ikke gad påhøre H. P. Holsts oplæsning af egne digte. Når man ikke desto mindre i Papirerne fra 1834 kan spore udtalt æstetisk læsning og interesse, må man have lov at gå ud fra, at Kierkegaard i sine første studenterår har modtaget påvirkninger og impulser som så at sige har vakt ham æstetisk.

Da de primære kilder lader os næsten totalt i stikken for de første år af 1830erne, er man henvist til at gisne, og det bør som bekendt ske med forsigtighed. Men det er næppe for dristigt at fastslå, at Kierkegaard i 1830ernes begyndelse kom ud for en hel serie påvirkninger, og at det er blandt dem de afgørende impulser skal findes. Forskningen har tidligere fremdraget det rige åndelige røre i Studenterforeningen, Sibberns forelæsninger over æstetik og filosofi, som vi ved, at Kierkegaard fulgte i sommersemestret 1833, og den Goethe-kult, der brød løs i København efter digterens død marts 1832. Man er desværre ude af stand til at skaffe sig nærmere viden om de samtaler, som Kierkegaard i sommeren 1834 i forbindelse med sin privatmanuduktion førte med H. L. Martensen; det skulde undre mig om en så æstetisk kyndig ånd som Martensen slet ikke over for sin unge tilhører var kommet ind på andre problemer end det egentlige manuduktionsemne, Schleiermacher. »Forøvrigt

var han mig på hiin Tid meget hengiven«, siger Martensen 1882 i »Af mit Levned« (side 79), og hengivenheden kan meget vel skyldes, at manuduktionen tog en æstetisk retning.

Til disse påvirkninger fra ældre studenter og universitetslærere må så føjes den ikke mindre vigtige fra jævnaldrende venner. Her tror jeg navnlig to har haft betydning, nemlig H. P. Holst og P. E. Lind. Da jeg behandler Kierkegaards forhold til Holst i en anden sammenhæng (prøvehæftet til Kierkegaardencyclopedien), vil søgelyset her udelukkende blive rettet mod *Peter Engel Lind* (1814–1903). Han gik i klasse med Kierkegaard, men blev student fra Borgerdydskolen året efter denne; han har i sit brev af 16. september 1869 til Barfod intet særligt spændende at fortælle om Kierkegaard fra skoletiden. Han blev teologisk kandidat tre år før Kierkegaard, og fulgte embedseksamen op med en licentiatgrad *De coelibatu christianorum*, 1839 (Ktl. Nr. 181). Han synes da at have gennemløbet samme æstetisk-teologiske bane som Kierkegaard, men noget hurtigere. I det hele synes æstetikken den gang at have været en art børnesygdom for teologer: P. E. Lind og D. G. Monrad brugte 6 år om deres eksamen, Kierkegaard som bekendt 10, alle tre medvirkede i Heibergs »Kjøbenhavns flyvende Post«. For andre som H. P. Holst og P. L. Møller blev æstetikken så farlig, at de aldrig nåede at få eksamen.

P. E. Lind, der som Kierkegaard var af jydsk afstamning, fik af professor Nielsen ved Borgerdydsskolen det skudsmål, at han ikke var noget kvikt hoved, men at han besad grundige kundskaber erhvervet ved flid; det fremhæves også, at han var betænksom, sædelig, brav og af en sat og alvorlig karakter. Med sine klassekammerater, der altså var en årgang yngre end Kierkegaard, stiftede Lind et disputereselskab, der ialt talte syv medlemmer og synes at have bestået 1831–33. Vi ved hverken, hvad der foregik ved selskabets møder, eller hvor intimt venskabet mellem Kierkegaard og Lind var. Men Kierkegaards brev til Lind fra Gilleleje 6. juli 1835 synes at forudsætte en høj grad af fortrolighed. Mellem linjerne synes man også at kunne læse en vis nedladdenhed i venskabet fra Kierkegaards side; det er tydeligt nok ham, der er vant til at beundres og dyrkes.

Alligevel er det et spørgsmål, om det ikke er Lind, der skaffede Kierkegaard indpas i Heibergs »Kjøbenhavns flyvende Post« og dermed var den direkte årsag til Kierkegaards litterære debut. Torsdag den 4. december 1834 brin-

ger Flyvepostens interimsblad nr. 33 en artikel med overskriften »Qvindens høiere Oprindelse forsvaret«:

»Idet vi støtte os paa den af Jean Paul og flere Andre fremsatte og forsvarede Sætning, at den største Digter er den største Philosoph, og deraf, efter mathematiske Grundsætninger slutte, at en stor Digter er en stor Philosoph, ere vi, ved at læse mange Digteres Værker, der røbe et ved Begeistring klartskuende Seerblik, komme til den Overbeviisning, der, efterat have rodfæstet sig hos os deels ved mange elskende Ynglingers Paastande, deels ved egen Iagttagelse af Fiinheden i den qvindelige Structur, og den Ynde og Skjønhed, det qvindelige Livsprincip viser i sine Formationer, er bleven saameget mere sikkert derved, at Qvinden selv synes at ane sin høiere Oprindelse, (som jo ogsaa Plato siger, at al Lærdom er Erindring), idet hendes lette Klædedragt, Gang og Tale antyde en fængslet Psyche, der er i Begreb med at udfolde sine Vinger for at flyve bort.

Man indvende ikke mod det Princip, jeg heraf nedenfor vil opstille, den Anskuelse af Qvindens Væsen, Fortidens Historie indeholder. Thi hvad Qvindens Behandling i Paradiis angaaer, saafremt første Mosebog iøvrigt indeholder virkelig Historie, da kan den kun undskyldes ved Datidens aabenbare Barbarie, som især træder frem i Cains Brodermord. Og hvad det angaaer, at Eftertiden og en stor Deel af Nutiden behandler Qvinden snarere som et nyttigt Huusgeraad. end beskuer hende som et Kunststykke, da maa vel Grunden søges, deels i den Misundelse, hvormed Adam betragtede Eva, som Djævlen, efter Muhameds og Rabbinnernes Lære, Adam; deels i en Misforstaaelse af den Sandhed, at Qvinden er skabt af Manden, idet denne, istedetfor i Qvinden at see den af sin Aske sig hævende Fugl Phoenix, troede derved at have Ret til at befale over Qvinden, som over sin lovlige Eiendom. Vi opstille altsaa tillidsfuldt det Princip, at Qvinden er et overjordisk Væsen; som saadan kun Gjenstand for Ærefrygt; og at hun bør virke, for at aabenbare sig i sin Herlighed.

Medens nu vor Tid synes i Hovedsagen at være enig med os, forekommer dog adskillige Phænomener, som her trænger til en nøiere Prøvelse; især synes adskillige Mænd, følgende Basilius's urigtige Princip, der ligger til Grund for hans Lære: »at Qvinderne skulle i Opstandelsen staae op som Mænd«, at miskjende denne Sandhed; de navnlig, som ved at opfordre Qvinden til videnskabelige Øvelser, synes at ville stille sig selv over hende. Vi ville ikke nøiere indlade os herpaa, men til deres Ære troe, at de selv ansee dette Foretagende for urigtigt, og hellere gaae over til at undersøge, om Qvinden ved at følge saadanne Opfordringer, har miskiendt sin høiere Oprindelse eller ikke.

For ikke længe siden begyndte Qvinden ofte at fremtræde i en Form, der var laant fra Manden, nemlig i Benklæder, og syntes saaledes at stille Manden over sig, i Analogi med den Sætning: »*a potiori fit denominatio*«; og denne hendes

Antragelse af Mandens Fortrin blev endnu mere sandsynlig, da vi saae hendes Slægt i saa stort Antal besøge Forelæsningerne. Dog omstøder dette ikke vor Sætning, men synes tvertimod ved høiere Undersøgelse at begrunde den endnu mere. Hvad nemlig det ene Phænomen angaaer, da kommer det, som alle Modens Afvexlinger, af et høiere Væsens Lyst til at fremtræde i vekslede Form, og hvad det andet angaaer, da vil Qvinden uden Tvivl kun saaledes aabenbare sig i sin Herlighed for de andre Skabninger, der glæde sig ved Skuet.

Men Qvinden bør dog ogsaa iagttage Skindet af Consequents:

Vi ville da 1) ikke som Jean Paul sige, at Qvinder (og Børn) maae ikke anspænde deres Dybsindighedstrang, at den ikke skal springe, (thi denne Mand gik ud fra et urigtigt Princip, som han »grönländische Processe« vise), men bede dem at spænde denne Stræng stærkere, og holde Forelæsninger indbyrdes, i hvilken Henseende et bekjendt Kobber af Chodowiecky i Claudius's Værker vil tjene til Oplysning.

Vi ville 2) heller ikke derfor forlange, at de skulle blive borte fra Forelæsninger, for i Kogebogen at søge chemiske Kundskaber, og iagttage, hvorledes en Fornuftsrealisation udvikler sig i Gryden, men opfordre dem til at lære Mandfolkene den Evne, de ifølge deres høiere Natur besidde, nemlig at leve af Intet, eller dog Lidet; da disse ellers ville snart paa det føleligste erfare, hvad Sult er, og saaledes, ifølge et bekjendt Ordsprog, berøves deres Heltekraft.

Det er endelig 3) heller ikke vor Mening, at »de bør gjøre noget godt med Hænderne«, som Apostlen siger, men vi bede dem om at anvende den Tid, de tilbringe paa Auditorierne, med at dyrke de Kunster, de hidtil med stor Consequents have dyrket, nemlig at brodere og trække Perler, idet de, ved herved at fordærve deres Øine, have tydeligen lagt deres Had til Materien for Dagen, og derved deres Ophøielse over denne.«

Artiklen, der er signeret »P. E.«, er udelukkende optrykt for Kierkegaards skyld, thi i næste nummer af Flyveposten, Interimsblad nr. 34 af 17. december 1834, rykker Kierkegaard i marken med artiklen »Ogsaa et Forsvar for Qvindens høie Anlæg«. Den er signeret A. og optaget i Samlede Skrifters XIII bind, side 5–8, første udgave. Kierkegaard fortsætter her Linds ironiseren over det smukke køn, idet han især gør sig lystig over damernes færdigheder i disputerekunst og sparlagensprædikener. Begge indlæg er mandfolkevigtige og uden mindste gnist af forståelse for den kvindeemancipation, som var ved at opstå i Frankrig med George Sand som provokerende forgrundsskikkelse. Men Kierkegaards indlæg er trods alt vittigere og muntre end Linds mildest talt kluntede og besværede causeri.

Det er egentlig forunderligt, at Heiberg optog disse to indlæg, thi de forelæsninger, som der hentydes til hos Lind og Kierkegaard, er ingenlunde universitetsforelæsninger, men Heibergs egne, aldrig afholdt filosofiske forelæsninger på Den militaire Høiskole! Heibergs hegelske manifest »Om Philosophiens Betydning for den nuværende Tid« slutter med håbet om, at han i en forelæsningsrække vil kunne fremstille »en for alle *Dannede* fattelig *Indledning til Philosophien*. Ja, dette Haab er endog saa levende hos ham, at han ei engang antager, at han behøver at indskrænke sig til et Foredrag for *Mænd*, men vover at troe, at ogsaa dannede *Damer* ville, idet de forskjønne Kredsen med deres Nærværelse, kunne deeltage i Foredragets alvorlige *Undersøgelser*; thi om end *Mændene* sædvanlig have en skarpere og consequentere Forstand, et større dialectisk Anlæg, saa pleier derimod det qvindelige *Kjøn* at have en sikkrere, en ufejlbarligere Tact til umiddelbart at fatte Sandheden, til uforstyrret af alle endelige Bestemmelser at skue den Uendelighed, hvori de hvile, den *Eenhed*, hvori de bestaae; og Forfatteren anseer den ene af disse Evner for ligesaa virksom til Erkjendelsen, som den anden« (Prosaiske Skrifter I, 435–436).

Det er disse kætterske tanker, der får de to æstetiserende teologer til at fare i blækhuset og raillere over det komiske i, at man tiltror kvinderne evne til at følge filosofiske forelæsninger! For Heiberg, der som dreng havde tilbragt et par år sammen med Kamma Rahbek og som til hverdag arbejdede nær sammen med fru Gyllembourg og fru Heiberg, var tanken om intellektuelle og dannede damer ikke nær så parodisk.

De to venners indlæg har dog nok haft et væsentligere formål, det nemlig at få nøjere kontakt med tidens fornemste litterære organ, »Kjøbenhavns flyvende Post«, hvor deres studiekammerat D. G. Monrad allerede 19. januar 1834 havde publiceret sin meget kyndige recension af Frederik Paludan-Müllers »Dandserinden«. Når Lind så ivrigt ønskede kontakt med Flyveposten, havde det sine gode grunde: han ønskede at få sin netop afsluttede roman »Johan Gordon« frem for publikum, og Heiberg havde tidligere vist, at han gerne støttede unge digtere. Lind må i december 1834 have sendt Heiberg manuskriptet til »Johan Gordon« – foreløbig uden at navngive sig – og 29. december 1834 modtager han fra Heiberg en større skrivelse, en veritabel anmeldelse af romanen. Heiberg, der ikke var let at imponere, er forbløffende

betaget af Linds meget naive, meget romantiske livsanskuelsesroman; han har læst den »med sand Interesse, ja med Andagt«, men den forekommer ham »saa ny, saa overraskende«, at han endnu knapt har nået at formulere sin vurdering. Sammenfattende siger han:

»Jeg erkjender i Deres Fortælling deels en ægte poetisk Fremstilling, livlig og smagfuld, piquant og overraskende, klart udhævende, rigtigt forbindende de Gjenstande, som skulle fremstilles; deels en høi og alvorlig Tendens, som allerede fra Begyndelsen af antydes, og paa en sand kunstnerisk Maade gjennemføres til sit Maal.«

Dog har Heiberg ikke få anker mod fremstilling og tendens: skurken Carl er en forceret og utroværdig karakter, katastrofen er for usandsynlig og den opbyggelige tendens mislig. Helhedsindtrykket er imidlertid gunstigt og i et nytårsbrev 1. januar 1835 hedder det: »Ihvad man end maatte kunne indvende mod Deres Fortælling, saa er dens poetiske Værd saa ualmindeligt stort, at jeg ubetinget raader til dens Udgivelse.« Heiberg opfordrer i brevet til en samtale, så man tør gå ud fra, at det første møde mellem Heiberg og P. E. Lind har fundet sted i januar 1835. Det kan meget vel tænkes, at Heiberg ved denne lejlighed for første gang har hørt Kierkegaards navn, thi de to kvindesagsindlæg var jo at betragte som to fælles pennenprøver. Det må have været store dage for student Lind, der i nytårsbrevet endog kaldes »en sand poetisk Aand«, som giver Heiberg dobbelt grund til at ønske vor litteratur glædeligt nytår. Man kan trygt gå ud fra, at Kierkegaard har fulgt hele denne sag fra første parket.

Romanen publiceres i Flyveposten i to portioner, Interimsblad nr. 38–43, der udkom torsdag den 19. marts 1835 og bragte de første 6 kapitler, og Interimsblad nr. 44–49, der udkom den 13. april 1835 og bragte de sidste seks kapitler. Den er signeret »r. l. d.«, altså med let gennemskuelige slutbogstaver, og forfatterskabet var almindelig kendt i studenterverdenen. Kierkegaards ktl. Nr. 1606 er kun første halvdel, så han må under sine mange flytninger have forlist resten.

Der er flere grunde til, at Kierkegaardforskningen ikke kan tillade sig at overse »Johan Gordon«. De er ikke litterære, thi romanen er et ubehjælpomt begynderarbejde, der som stilistisk forbillede har valgt sig Jean Paul, der roses og citeres i et væk; men da Kierkegaard selv ejede (Ktl. Nr. 1777–99)

Jean Paul's Sämmtliche Werke i 60 bind, Berlinerudgaven 1826–28, og var særdeles fortrolig med den tyske romanskriver var der ingen grund for ham til at gå vejen om ad en middelmådig Jean Paul-imitator. »Johan Gordon«s betydning er en anden. Den indeholder muligvis det første Kierkegaard-portræt i dansk litteratur. Det andet er som bekendt Amadis i Henrik Hertz' »Stemninger og Tilstande« fra 1839.

Allerede Heiberg er i sit første brev til Lind inde på, at figuren Richard har levende model: »Men lad mig nu ogsaa tilføje, at Richard er en høist fortræffelig skildret Character; det skulde undre mig, om Forf. ikke her har havt et fra Virkeligheden laant, mig velbekjendt, Forbillede for Øie; og lad mig tillige tilføie, at den Scene paa Kirkegaarden, hvor Johan læser Emilies Navn paa Gravstenen, er noget af det meest Poetiske og Effectfulde, som jeg nogensinde har læst.« Ordene »mig velbekendt« skulde i og for sig udelukke Kierkegaard som model, thi intet tyder på, at Heiberg så tidligt har været bekendt med Kierkegaard. Min første tanke var derfor, at Frederik Paludan-Müller, som fra 1833 havde sin regelmæssige gang i det heibergske hjem i Brogade på Christianshavn, nok af Lind var benyttet som forlæg for den ærlige tvivler Richard. Det fremgår da ogsaa af Sejer Kühles bog »Frederik Paludan-Müller I«, at Lind og Paludan-Müller allerede i sommeren 1834 havde besøgt Heibergs på Eriksborg i Tårnbæk, og at de igen 25. april 1835 havde været sammen hos Heibergs, måske for at fejre den ugen før fuldt publicerede »Johan Gordon«.

Men den omstændighed, at Heiberg i Richard har ment at genkende træk af Paludan-Müller udelukker jo ikke, at forfatteren P. E. Lind ogsaa kan have brugt anden model. »Tvivleren« var jo efter Byron en mondæn type, som man mødte både i livet og litteraturen, og der er i al fald træk i beskrivelsen af Richard, som fortjener at kendes af Kierkegaard-forskningen.

»Johan Gordon« er en ganske omfangsrig livsanskuelsesroman i 12 kapitler. De foregiver at være den aldrende Johan Gordons erindringer om sine studenterdage i 1790erne. Man kan kalde romanen en opbyggelig »De tre Musketerer«, thi den skildrer de fjendtlige og venskabelige relationer mellem Johan Gordon, Richard og dennes fætter Carl S., tre repræsentanter for forskellige livsanskuelser. Carl, der er en djævel i menneskeskikkelse og har sin moro af at myrde mænd og forføre kvinder, står på videnskabens grund; han

betrakter Det ny Testamente som opdigtet og koketterer endog med muhammedanismen. Johan Gordon er en traditionel religiøs natur, der fra en lidt vag tro på en personlig gud føres til troen på Kristus; man fejler næppe ved i ham at genkende P. E. Lind.

Interessantere er Richard, en ædel, melankolsk yngling, skuffet af livet i almindelighed og af kvinderne i særdeleshed. Dem priser han i en ironisk tale »Om Fruentimmerne« ved et studentergilde, en tale, der er langt fra Johannes Forførerens diabolske vid i *In vino veritas*:

»Adam blev skabt før Eva; skulde han kun være Model for den fuldkomnere? Adam var stærkere end Eva; har Delila afklippet hans Hovedhaar? Adam var større end Eva; skammer han sig over sin Storhed, saa at han bøier Knæ for hende? Adam var smukkere end Eva; har Eva stjaalet hans Speil? – Blev maaskee Qvinden din Herre, fordi hun blev tagen af dig, som du blev Jordens Herre, fordi du blev tagen af Jord? Eller sover du endnu gamle Daare, som dengang man tog dit Ribben? Adam! Adam! Salomo fik Viisdom i Drømme, og du fik en Qvinde! I Adams Søønner, hvorfor efterligne I kun den store Mands Feil? Har I solgt Qvinderne Eders Førstefødsels-Ret? I vide, de ere Familiernes Førstefødte. Kunde de tale strax, da vilde de raabe: »Først Folk, siden Mandfolk.« – Hvorfor *bider* Eva kun i det sure Æble, og I spise Resten, af Galanterie? Altfor Ædelmodige! det bliver Eder siddende i Halsen. – Men ak! jeg ved Grunden til Eders Trældom; Eva studerer; af sit Strikkegarn gjør hun Lænker; hun er meget klog, skjøndt hun fordærver sit Syn ved at brodere. Aristoteles siger, at Qvinderne som oftest ere slette; Shakespeare paastaaer, at de læspe og hoppe, give Guds Skabninger Øgenavne, og anstille sig uvidende af Letfærdighed. – Dog det hjælper ikke at raisonnere; Qvinden leer af din Viisdom, og skjøndt du er et philosophisk Hoved, Adam, gjør du dog for mange Complimenter. Tal Sandhed, Gamle! Hvem beundrer du meest, naar du smigrer Eva: dit eget Vid, eller hendes Guddommelighed, oprigtige Adam? – – Dog sandt, en Piges Arme ere bløde, og har du Penge, da gift dig, og kjøb en Forhøjning til Konen; men husk paa at Eva er arrogant, skjönt hun skifter Navn efter dig, og naar hun bliver gammel, da har hun en slem Tunge, et stort Skjæg, og fylder Munden med Drikkevare. Men du har hele Skylden, Adam! Eva er gjort til din Hjælp, men du har sat hende i Glas og Ramme; hun er af Naturen god og bøielig, men du har syet hende Snørliv med Blanchet. Men hermed Holla, »den høie Tale skader kun min Lunge«, som Rabbi Shylock siger. Noah var en praktisk Philosoph fremfor Adam; denne gav Dyrene Navn, men Noah glædede sit Hjerter ved Vinen. Din Skaal, bacchanaliske Patriarch! «

Her standsede Richard ifølge Johan Gordon »og drak med rolig Ironi ... jeg havde her lært at kjende hans Lidelsers Kilde.« Talen er citeret in extenso, fordi man vanskeligt kan tænke sig et sådant kvindehad hos den Frederik Paludan-Müller, som netop havde erobret Kjøbenhavn med »Dandserinden« og »Kjærlighed ved Hoffet«. Nok kendte han til lidelser i kærlighed, men han var dog først og fremmest trådt frem som kærlighedens troubador. Derimod harmonerer den misogyne tone og den noget anstrengte, retoriske åndfuldhed ganske med den ånd og stemning, som råder i Linds ovenfor anførte artikel og i Kierkegaards dertil knyttede »Også et Forsvar for Qvindens høie Anlæg«. Måske kan man opfatte Richards tale som Linds ikke alt for overbevisende forsøg på at gengive en tale, som Kierkegaard havde holdt i disputereselskabet.

Beskrivelsen af Richard leder, noget selvmodsigende, tanken hen både på den meget smukke Frederik Paludan-Müller og på den krumbøjede Kierkegaard: »Da jeg gjensaae Richard, imponerede hans høie Væxt og skjønne Aasyn mig; i hans mørke Øine laae Genie forbundet med Betænkksomhed, hans røde Kinder vidnede om Sundhed, men en noget bøiet Holdning og et hyppigt, skarpt iagttagende og forskende Blik lod formode, at han i sit 24de Aar allerede havde prøvet en Deel i Verden.« Bortset fra den høje vækst og de røde kinder passer beskrivelsen udmærket på Kierkegaard, hvis hjem i disse år hærgedes af sygdom og død. Richard er mediciner, men også Kierkegaard havde jo i 1830erne følt sig tiltrukket af naturvidenskaberne.

Johan Gordon slutter et sværmerisk venskab med Richard og forelsker sig under et besøg på Fyn i Richards 18-årige søster Emilie. Hun frister imidlertid også Carl, der er »et Genie i Ondskab og lyser, ligesom Phosphor, kun i Mørke«; denne diabolske romanskurk har ikke undset sig for i Sverige at lade en pige undlive og en anden forføre. Fjerde kapitel er især viet en psykologisk analyse af Richard, hvis »bestemte Charakter laa tydelig udtalt i hans Aasyn.«

»I Selskab med Andre, især Fruentimmer, laa ofte et Slags ærgerligt, sarkastisk Udtryk i hans Ansigt, som først veg, naar hans eget Liv kom til Gjennembrud, eller naar vi var ene; det var en Skygge af samme Art, som der fremkommer, naar man beaander et Speil; men naar den forsvandt, da gav den Plads for et glad og livfuldt, ofte barnagtigt Udtryk. – Richard havde nemlig tidligere været meget

ulykkelig i Kjærlighed; han havde senere i nogen Tid ført et temmelig vildt Liv, og da hans Fars Understøttelse ikke vilde slaae til, gjort stor Gjæld. Han saae snart næsten ingen Andre end Creditorerne, forbitredes over Livet, og led tilsidst Mangel endog paa det Nødvendige, da han afslog sine Venners Tilbud om Understøttelse.«

Også på selvmord har Ricard naturligvis tænkt, det hørte med som fast inventar i tidens byronisme. Bortset fra den tidligere fremførte påstand om kvinderne som kilde til alle Richards lidelser kan dette meget vel være en naiv fiktiv afspejling af Linds indtryk af Søren Kierkegaard fra efteråret 1834, altså umiddelbart efter moderens død og den dermed forbundne opløsning af familjebåndene. Vi ved jo ikke ret meget om året 1834, og først fra 1836 begynder kildematerialet at flyde rigeligt, en omstændighed, der har fået Kierkegaardforskningen til at henlægge alskens udaterede æstetiske udbrud til årene 1836–38. Jeg mener modsat Frithjof Brandt, at Don Juan-oplevelsen (udrivelsen af klostrets stille nat) skal henlægges til efteråret 1834 og skal gerne ved lejlighed fremlægges dokumentation herfor. Derfor er der intet ejendommeligt i, at Lind i de måneder, hvor han formentlig skrev sin roman har haft som model en trodsig og bitter Kierkegaard, fuldt optaget af at løsrive sig fra hjemmets knugende og glædesløse atmosfære.

Lind taber imidlertid interessen for den psykologiske analyse for at gå over til skildringen af de mest uhyrlige romantiske begivenheder. Fra en livsanskuelsesroman nærmer Lind sig den picareske fortælling, en genre, bogen har endnu mindre talent for. Johan Gordon duellerer med en adelig medbejler, relegeres følgelig fra universitetet, bliver svensk løjtnant og som sådan involveret i Napoleonskrigene. Forinden vil han afregne med Carl, hvis svenske misgerninger han har opsporet. Han møder ham i Holsten, duellerer med ham, men såres alvorligt i lungen. Da han bliver rask, går han en dag en tur på kirkegården, sætter sig og opdager, at gravstenen bærer Emilies navn: Carl stak hende ned under sin flugt.

Alle disse genvorligheder har været for meget for Richard. De har drevet tvivlen på flugt og gjort ham til kristen. Han kan ikke udholde tanken om ikke at gense Emilie i himlen. Den syge Gordon må trøste sig med at få oplæst Richards aforismer, der ikke helt tåler sammenligning med de senere diapsalmata. Her er et par prøver:

»Kun Faa havde Begreb om, hvad en skjøn Aften vil sige; men ligesom Naturen er ikke mindre skjøn, fordi saa Faa føle derved, saaledes er Christendommen ikke mindre guddommeligt, fordi saa faa have erkjendt det.«

»Man kan ligesaa kalde det Lidenskab i Speculationen, at man vil have Sandhed, som det er Lidenskab af den Tørstige, at han ikke vil dø af Tørst.«

»Der er kun een Dyd, og den er Troe, og een Last, og den er Vantro: den ikke Troende kan have Dyder, men ikke være dydig; som kun Lysets Farve opløser sig i syv andre.«

»Ærlige Fritænkere ere Tvivlere, der ere blevne staaende paa Halvveien; de ere undertiden blevne staaende af den Grund, at det nærer deres Stolthed, at være Stoikere; undertiden fordi de finde det mere poetisk at svømme i et Hav af Tvivl.«

Til slut havner både Richard og Johan Gordon i Ægypten, hvor den sidste når at føre interessante samtaler med Napoleon, inden han får ram på Carl, som ved et heldigt tilfælde også er på de kanter.

Heiberg ankede med føje over fortællingens religiøse tendens. Efter hans mening burde en så ærlig skeptiker som Ricard ikke slå sig til tåls med en tro uden erkendelse, og han beklagede, at Lind ikke førte Richard til en spekulativ teologi – længere har Heiberg, der netop på tryk havde erklæret, at religionen i dag (1833) væsentligst var de udannedes sag, ikke kunnet strække sig.

Romanen er overordentlig tidstypisk. Den belyser bedre end fru Gyllembourgs hverdagsfortællinger og Carl Bernhards noveller de stemninger, der rørte sig i tidens akademiske miljø. Hvad enten Lind nu har villet tegne et portræt af Kierkegaard eller han har skabt en fiktionsskikkelse med træk af sine to venner, Frederik Paludan-Müller og Søren Kierkegaard, så har han i al fald rørt ved et centralt problem for 1830ernes ungdom. Romantisme og byronisme, spleen, zerissenheit og natsort fortvivlelse, samfundstrods og vantro – det var altsammen ideer, stemninger og følelser, som lå i luften. Det betød en stærk fristelse for mange, også for teologer og præstesønner som Kierkegaard og Paludan-Müller. Man har lov at læse romanen som P. E. Linds bekymrede og velmente forsøg på at lokke sine vildfarne venner tilbage til den kristendom, som rådede i deres hjem. Man kan i Kierkegaards papirer se, at P. E. Linds frygt ingeniunde var ubegrundet. Kierkegaard var omkring 1835 kommet meget langt væk, ikke blot fra teologien, men også fra kristendommen.

P. E. Lind kom af gode grunde ikke til at gøre nogen litterær karriere. Flyveposten bragte senere (13. november 1835, 16. og 21. januar 1836 og 13. februar 1837) fire digte af Lind, de tre første under mærket »r. l. d.«, det sidste under navn. I H. P. Holsts »Nytårgave for danske Digtere« 1836 figurerede han ligeledes med 4 digte, her under mærket »Forfatteren til »Johan Gordon««. Det første af dem behandler en Richardt-figur »Tvivleren«, den romantiske type, der ikke kan finde mening i tilværelsen og derfor kaster sig ud i udsvævelser for til slut at søge fred »dybt i Gravens Favn«. Lind gjorde gæsteoptræden i dansk litteratur 1834–37. Han huskes kun, fordi hans bane berørte Kierkegaards.

Hans betydning skal ikke bagatelliseres. Han formidlede utvivlsomt kontakten med Heiberg-kredsen og Flyveposten. Han arbejdede parallelt med Kierkegaard i litteraturen, men fik tingene færdige og fik succes før han. Det er tilladt at tro, at »Johan Gordon«s succes har virket ansporende på Kierkegaard, da han sommeren 1835 drog til Gilleleje for at blive digter, rigtig digter.